

JOC DE OGLINZI

Se întâmplă un lucru ciudat cu Visul unei nopți de vară pusă în scenă de Liviu Ciulei.

În mod obișnuit, când e vorba de un text clasic, de mult și temeinic cunoscut, mergem la teatru ca să descoperim montarea, dar în acest caz, văzînd spectacolul, avem permanent senzația că de descoperim textul, povestea și versul deopotrivă. Senzația aceasta, extrem de puternică, devine cu atât mai ciudată cu cât constatăm că, de fapt, nu uitasem nimic. Nicl o scenă, nicl un detaliu; am îndrăzni aproape să spunem: nicl o replică. Spectacolul nu ne «furnizează informație» ci ne-o ordonează pe aceea existentă. Și, din nou ciudat, o face fără a ne propune neapărat noi semnificații, noi interpretări, fără a contrasta imaginea anterioară ci clarificînd-o, eliberînd-o de încărcături inutile, descoperîndu-ne rostul precis al fiecărui cuvînt shakespearian ori, mai exact, amintîndu-ne că fiecare cuvînt shakespearian are un rost al lui, că stufozitatea — dacă ni se pare a exista în această piesă — ține doar de modul de receptare.

Descoperirea textului înseamnă orchestrarea faptelor nu aflarea lor și înseamnă, mai ales, stabilirea unor legături intime între situații, personaje, astfel încît totul ni se revelează, cu pregnanță, ca un fascinant joc de oglinzi. Nimic nu e în plus, în spectacol, dar nimic nu e uitat, pentru că totul se află într-un raport precis cu tot. Momentul de debut ne-o înfățișează pe Hippolita, regina Amazoanelor, întorcîndu-se învinsă din lupta cu armata ateană condusă de Tezeu. Scena durează foarte puțin dar este indispensabilă; datorită imaginii reținem parcă acum, prima dată, replica lui Tezeu: «Eu te-am curtat cu sabia, rîndindu-te și-am cîștigat lubirea». Replica este, la rîndul ei, indispensabilă, pentru realizarea, pentru împlinirea aceluia joc de oglinzi din care se încheagă întreaga piesă: Hippolita are de ales între captivitatea prizonieratului și captivitatea căsătoriei cu învingătorul, Hermia are de ales între captivitatea mănăstirii și captivitatea căsătoriei cu cel pe care tatăl i-l împune, eroina «piesei din piesă» are și ea de ales între viața fără lubire și moartea din lubire. Viețile — reale, imaginare — se oglindesc la nesfîrșit unele în altele, explozia de eroticism autentic, necenzurat din Visul unei nopți de vară se naște, sfidător, tocmai dintr-o tentativă de cenzurare a erotismului.

Joc de oglinzi sau joc al dublului, pentru că visul e dublu vieții iar teatrul este, la rîndul lui, dublu al vieții dar și dublu al visului. Surprinzător, poate, țesătura piesei se împezește pe măsură ce imaginile se multiplică; repetarea — într-un alt registru, pe un alt plan — a unei idei, sublinierea acestei repetări în canon, nu încurcă firul narativ ci, dimpotrivă, îl descurcă, îl face fir al Ariadnei.

Contribuie la această transparență a ideii și traducerea exemplară de Mina Cassian, contribuie substanțial și decorul lui Liviu Ciulei sau costumele Minei Brumășă, dar principalul merit revine, neîndoielnic, lecturilor regizorale. Există, în montarea lui Ciulei, o simplitate, o coerență armonioasă a gândului, a trăirilor, a gestului, sunetului, imaginii, care țin de frumusețea pură a unei demonstrații matematice, amintindu-ne, o dată în plus, celebra normă a lui Boileau: se exprimă cu limpezime ceea ce e limpede gîndit. Simplitatea aceasta, senzația că fiecare înțeles îți e la îndemînă, că totul are un rost și că rostul îl poți descifra fără efort, reprezintă întotdeauna semnul înconfundabil al desăvîrșitei măiestrii, amprenta artistului ce și-a formulat întrebările și se află acum pe culmea greu accesibilă a răspunsurilor.

Visul unei nopți de vară, piesă de mare frumusețe poetică în care imaginar și real se îmbină, se împletește, se destramă, se confundă pentru a se defini, pentru a-și găsi chipul adevărat, dobîndește în viaținea scenică a lui Ciulei aură de mister și, în același timp, sevă de viață reală. E adevărat, viața e vis dar visul e viață, planurile trăirii și planurile închipuirii se succed, alternează, frasează cercurile concentrice fără sfîrșit dar percă și fără început din ape unul lac. Privită cu ochii zinelor și ai duhurilor, viața adevărată a tinerilor atenieni prinși în vîrtejul bucuriei și nefericirii dragostei, această viață adevărată e simplă a măgire, e joc, e castelul de cuburi pe care spiritele îl clădesc sau îl strică după cum doresc. Privită cu ochii finierilor, lumea duhurilor, a elfilor e simplă imaginație făurită de mintea pămîntenilor după gîndurile și dorurile lor.

Ce este vis și ce este viață? Grupul meșteșugarilor — țesători, dulgheri, tîmplari — pare a fi ținut în tiparele realității. Dar el apar în piesă doar pentru... a juca o piesă, pentru a deveni zid, leu, omul din lună, pentru a se transforma în măgar și a fi astfel lubitul de o noapte — și de un vis — al reginei zinelor. Care e visul și care e viața?

Ciulei își construiește spectacolul ca pe o minunăție poveste în care totul devine adevărat pentru că totul e imaginație. Ne amintește, într-un fel, de păpușile rusești pe care le deschizi descoperînd mereu și mereu, în miezul fiecăreia, o alta: asemenea și ne-asemenea celorlalte. Și ne mai amintește, prin această simultaneitate real-imaginar, terestru-fabulos de eroii basmelor noastre care după ce au ucis balaurl, după ce au făcut pădure dintr-o perle și lac dintr-o oglindă, merg la mămuca și la tătuca în bățătură unde, cu același firesc, fac surcele cu bărdițe ori «dau la porc». Erolii piesei sînt îmbrăcați în superbe, fastuoase costume albe, roșii, negre, pășesc pe un ludu stacoțiu, dar pășesc cu picloarele goale, cu călcătura

fermă și prudentă tofodată deprinsă pe brazdă. Anteu e fiu de zei dar rămîne neînvins doar atîta vreme cît poate să atingă pămîntul.

O izbîndă, cu adevărat o izbîndă este spectacolul de la «Bulandra» și privit sub unghiul jocului actorilor. În interpretarea lui Victor Rebengiuc, țesătorul Bottom, Culea-Fundulea, este el însuși un spectacol — prostie entuziasată, prostie îngimfată, prostie vicleană, prostie plină de haz, prostie pur și simplu, dar peste toate acestea — sau prin toate acestea — o candoare de un farmec cuceritor, o molipsitoare poftă de viață, de joc, vocația de a fi fericit și bogat în neiertătoarea lui sărăcie cu duhul (și nu numai). Greu ne poate surprinde, greu ne poate depăși așteptările un actor de valoarea lui Victor Rebengiuc, dar în acest spectacol a reușit. Poate tocmai pentru că numai un actor foarte mare ne poate surprinde mereu, ne poate depăși, mereu și mereu, așteptările. O contribuție excelentă i se datorează și Oanel Pellea în rolul tinerel ce, rînd pe rînd, fugărește cu tenacitate lubirea sau e fugărită de lubire. Și într-o ipostază și în cealaltă, eroina își damează nenorocul, dar acțița găsește atîtea tonuri și semnificații, atîtea priviri și mișcări, o ingenuitate exprimată în atîtea feluri, încît peripețiile fericitei nefericite se urmăresc cu sufletul la gură, ca o poveste necunoscută al cărei deznoadămint îl aștepti cu înfrigurată nerăbdare. Bune, foarte bune reușite actoricești izbutește și tandemul îndrăgostiților «minași de soartă» de pe culmile extazului în hăurile disperării. E un «du-te, vino» de sentimente, hotărîri definitive, răzgîndiri la fel de definitive pe care Marcel Iureș și Răzvan Vasilescu îl parcursu cu umor, o ironie și autoironie de bună calitate, cu simț al nuanțelor și farmec scenic. Mai puțin bogate, mai puțin diversificate ni s-au părut mijloacele interpretative «aruncate în joc» de Manuela Ciucur, Micaela Caracăț și Mariana Burulană; mai puțin bogate, cum spunem, dar nu nepotrivite, nu în răspărul personajelor ori al spectacolului. Puck al Ancăi Sigartău este un ștrengar simplic, «copieșit de grila» vrăjilor pe care le are de «realizate», încîntat copilărește cînd îl izbutesc dar percă mai încîntat cînd o scrîntește și se nasc încurcăturl. Personajul e bine desenat, cu haz și lipici dar l-am fi vrut mai inventiv, mai nuanțat. Mai aproape de viață decît de vis, față de abordările tradiționale ale personajului, este și Oberon interpretat de Claudiu Ștănescu — portret scenic interesant, subtil, cu o notă de gravitate, de îngîndurare ce mărește miza psihologică; regele zinelor leagă și dezleagă destine după propria-i dorință, desigur, dar o face cu o tresărire de responsabilitate. Foarte bun, perfect diferențiat tipologic și omogenizat din punct de vedere social apare grupul meșteșugarilor-actori de ocazie, interpretați de

Paul Chiribucă, Mihai Grula Sandu, Cornel Scripcaru, Mihai Constantin și Dan Aștilean. O mențiune specială pentru Mihai Constantin, care reușește ca din trei replici să portretizeze, nu să schițeze, un personaj. În ceea ce-l privește pe Mihai Grula Sandu, ne-am permis o observație: acum, eroul său se menține la limita

șarjel fără a o încălca; sperăm ca viitoarele reprezentații să nu deplaseze acest echilibru, important pentru linia de desăvârșit bun gust a spectacolului. Adecvat, cu pondere, Ion Besoiu în Tezeu; la fel de adecvat dar cu mai puțină pondere în ansamblu, Ion Cocleru. Petre Lupu a rezistat cu greu (și nu întotdeauna)

) tentației de a juca un personaj binecunoscut, dar inexistent în piesa lui Shakespeare și, considerăm, în spectacolul lui Ciulei, personaj care s-ar putea numi Petre Lupu. Au fost ce trebuiau să fie Adrian Cloban, Alice Barb, Della Martea, Maria Eremia.

CRISTINA DUMITRESCU

VIS DE

INIMĂ ALBASTRĂ

Liviu Ciulei a revenit la Teatrul Bulandra și la bunele lui obiceiuri, în principal la acela de a ne arăta cum se face teatru profesionist — cu o reală stăpînire a meseriei și cu siguranța de sine pe care această proprietate îi-o garantează. Boală contagioasă, ea trece și asupra actorilor, aleși în genere în așa fel încît să se poată contamina, uneori prea mari pentru un rol așa mic, dar nu prea mari pentru orgoliul unui perfecționist. Ca și în alte cazuri, televiziunea ne-a propus un portret Liviu Ciulei la lucru cu actorii și, ceea ce se întîmplă din păcate mai rar, cu tehnicienii, toți coautori ai spectacolului.

De la început, jocul este plasat sub semnul cruzimii — ne aflăm cu povestea noastră într-o Atenă în care tinerii care nu-și ascultă părinții sînt condamnați la moarte, ca și filozoful care i-a învățat să nu-și asculte numai părinții. Dar noi știm cu toții că de data asta n-am venit la teatru să ne indignăm de strîmbătatea acestei lumi ci, dimpotrivă, s-o uităm, în vreme ce Shakespeare ne dovedește, mai în glumă mai în serios, că există legi mai puternice decît cele făcute de oameni și că sîntem, cu toții, jucării ale sorții. Cel mai mare merit al spectacolului, dincolo de obișnuitele calități de gust, fler și inspirație ale regizorului, mi se pare acela de a nu fi izolat comical în tabăra plebeilor și lirism-onirismul în tabăra aristocraților, așa cum cerea o tradiție mai veche, și de a-i fi așezat pe toți în aceeași barcă, așa cum vrea o tradiție mai nouă și cum Shakespeare îngăduie. Spectacolul Teatrului Bulandra nu e «sexy», cred că nici nu încearcă. Pentru că erotismul, ca și violența — două dimensiuni pare-se fundamentale în lumea de azi (sau dintotdeauna?) —, nu «le iese» actorilor noștri, nu știu, n-au învățat, n-au avut voie. (Și o să mai dureze pînă să învețe: a pocni din flinte și a răcni teribil nu înseamnă violență, iar a spune măsări și a-ți arăta popoul nu înseamnă erotism. Deci, prudent, Visul lui Ciulei e nostim fără sexy, e nostim și fermecător, o tandră persiflare a prostiei omenești. Omniprezente. De propria noastră prostie rîdem, din toată

inima, egali și fericiți, recunoscători pentru că rîsul, ca și plînsul, e un leac. Exorcizăm en douceur nerozia cea benignă, cea de toate zilele, o uităm vreme de trei ceasuri pe cealaltă, pe cea agresivă, nocivă, incurabilă. Alergăm desculți și în veșminte de noapte pe podeaua roșie lăcuită, mînași de Puck sub o lună mai caldă decît cea adevărată, în puterea căreia visăm dar nu ne doare, pentru că știm că totul se termină cu bine. Și ne cîntă o muzică...

Ce-i drept, prozaicul își are și el admiratorii săi și secvențele bufle sînt dilatate ca și cele omoloage din Furtuna cu care, acum ca și atunci, Ciulei vrea să-și asigure un număr maxim de victime. E o lovitură permisă, pariez că Shakespeare făcea la fel. Dramaturg, regizor și actori vor ca publicul să rîdă, publicul vrea și el același lucru, totul e să-i vină. Și dacă ne vine să rîdem tuturor, fețe subțiri și mai puțin subțiri, cu atît mai bine, God bless them. Partiturile actorilor de ocazie, Botom-Fundulea et comp. sînt jucate gros, firește, dar nu pe cartea vulgarității ci pe cea a infanfilismului. Opțiune diplomatică, eficece și potrivită cu timpul și locul. Tot infantil e și Puck, perechile de atenieni sînt niște îneci rîzgîiați, în general toată lumea se alintă și cei care n-o fac — Tezeu, Oberon — sînt ușor ridicoli în înțepeneala lor, ca acea specie de proști care nu sesizează că în jurul lor lumea se joacă și se iau în serios pînă-n pînzele albe.

Spectacolul lui Ciulei e contemporan pînă-n măduva oaselor. Elegant, spiritual, hazos, în accepția pe care o dăm astăzi și numai astăzi acestor termeni. E calea cea mai sigură de a face legătura între Shakespeare și public, e cel mai mare serviciu pe care-l poți face ambilor. De la o vreme, se aud glasuri (să le zicem post-moderne? vorba e la modă) care observă că Shakespeare și public, e chiar contemporanul nostru, că multe din ideile lui fiind ale epocii sale nu mai sînt și ale noastre și că deci, dacă vrem să-l facem să treacă, trebuie să-l apucăm cu grijă.

DOMINIC NICODIM

COUPE

La inițiativa Direcției Teatrelor din Ministerul Culturii, Editura Meridiane pregătește apariția primului Lexicon al Teatrului românesc, lucrare care urmează să apară în anul 1993.

Pentru a realiza o imagine cît mai completă a activității teatrale din țara noastră, rugăm dramaturgii, actorii, criticii de teatru, scenografil, regizorii să ne trimită informațiile privind elementele biografice, bibliografice, referințele critice și iconografia reprezentativă.

Ne adresăm cu aceeași solicitare familiilor și rudelor dramaturgilor și artiștilor dispăruți.

Materialele pot fi trimise pe următoarele adrese, conform modelului: numele și prenumele, pseudonime; date biografice; studii; titluri; distincții; opera (respectiv spectacole), referințe critice:

1. DI. MIRCEA GHIȚULESCU — Direcția Teatrelor, MINISTERUL CULTURII

Piața Presei Libere Nr. 1
Telefoane: 18.29.40 —
59.71.95

2. DI. ION VARTIC — Str.
I. C. Brătianu Nr. 4
Cod 3400 CLUJ

